

УДК 339.137.2:631.11

Добрунік Т.П.

к.е.н, доцент, Одеський національний економічний університет, м. Одеса

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ФОРМУВАННЯ ЇХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ В УМОВАХ РИНКОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Розглянуто теоретичні аспекти конкурентоспроможності аграрних підприємств в системі забезпечення їх ефективного розвитку. Визначено основні проблеми та запропоновано напрями підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств регіону.

В умовах ринкової економіки підвищується рівень невизначеності і ризику у виробничій діяльності, виникає необхідність у пристосуванні до ринкових умов, які постійно змінюються. Підприємницькі структури аграрної сфери економіки в процесі своєї діяльності стають учасниками конкурентної боротьби за споживача і можливість їх виживання залежить від здатності ефективно та в комплексі використовувати усі свої переваги над конкурентами. Ефективність функціонування аграрного сектора економіки в ринкових умовах значною мірою залежить від конкурентоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності і можливості адаптації до змін ринкової ситуації.

Загальні проблеми конкуренції та конкурентоспроможності підприємств досить ґрунтовно розглянуті у роботах М. Портера, І. Ансоффа, Р. Фатхутдінова А. Юданова, Г. Азоева та ін. Окремі питання конкурентної політики, забезпечення конкурентоспроможності підприємницьких структур аграрного сектора економіки знайшли відображення у працях В. Месель-Веселяка, П. Саблука, М. Маліка, І. Червена, Л. Євчук, О. Школьного та ін.

Проте означена проблема залишається недостатньо дослідженою. Подальшого наукового обґрунтування вимагають питання щодо підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств з урахуванням регіональних особливостей змін ринкового середовища.

Категорія «конкурентоспроможність» має різні тлумачення в економічній літературі. Для її характеристики М. Портером використовується порівняння конкурентних переваг, чинників управління та ефективності використання ресурсів [1, с. 24-25, 196]. Більш адекватним сучасним реаліям є визначення конкурентоспроможності підприємства С. Шевельовою як здатності підприємства підтримувати стійкі позиції на ринку, функціонувати прибутково, бути привабливим для інвесторів, заслужити добрий імідж серед споживачів та різноманітних суб'єктів господарювання [2, с. 21].

Економічні особливості функціонування аграрного сектора економіки впливають на розуміння і визначення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства. За визначенням М. Малік та О. Нужної конкурентоспроможність аграрного підприємства – це здатність суб'єктів економічної діяльності аграрної сфери пристосовуватись до нових умов господарювання використовувати свої конкурентні переваги і перемагати в конкурентній боротьбі на ринках сільськогосподарської продукції та послуг, максимально ефективно використовувати земельні ресурси, якомога повніше задовольняти потреби покупця шляхом аналізу структури ринку і гнучко реагувати на зміну його кон'юнктури [3].

На нашу думку, конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства, в першу чергу, залежить від оптимально обраної спеціалізації, можливості диверсифікації виробництва, наявності і рівня використання виробничо-ресурсного потенціалу, асортименту представленої на ринку продукції, правильного вибору цінової стратегії та маркетингової діяльності. Для аграрного підприємства конкурентоспроможність – це забезпечення оптимального співвідношення між обсягами виробництва і реалізації продукції та його ресурсним потенціалом, платоспроможності і інвестиційної привабливості підприємства. З іншого боку, під конкурентоспроможністю слід розуміти здатність виробляти продукцію, яка користується попитом на ринку, брати участь у боротьбі за покупця, а також шукати напрямки збільшення своєї частки на ринку.

Тенденції сучасної ринкової економіки вимагають від сільськогосподарських товаровиробників не просто виробити найбільше продукції відповідної якості, а й зробити цей процес ефективним. Отже, залежно від того, наскільки високою є ефективність функціонування підприємства, значною мірою залежить і міцність цього підприємства на ринку, тобто – його конкурентоспроможність, що проявляється у його конкурентній позиції.

Ефективність підприємницьких структур аграрної сфери економіки в значній мірі обумовлюється регіональними особливостями їх функціонування, спеціалізацією та природно-кліматичними умовами. Як показали дослідження, показники ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств Одеської області значно нижче середніх показників по Україні в цілому. Загальний рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції у великих та середніх аграрних підприємствах країни усіх організаційно-правових форм за період загальної соціально-економічної кризи має уповільнено позитивну тенденцію та у 2012 році становив 20,5%, у тому числі продукції рослинництва – 22,3%, тваринництва – 14,3% [4, с. 52]. В той же час спостерігається негативна тенденція зниження як загального показника ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, так і окремих її видів на сільськогосподарських підприємствах Одеської області (рис. 1).

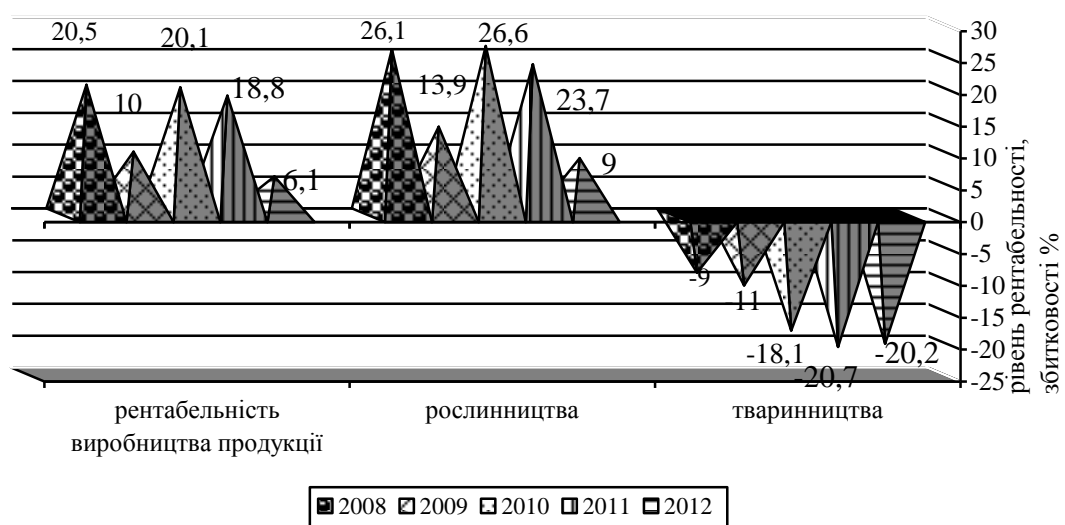

Рис. 1 Ефективність виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами Одеської області [5, с. 39].

Основною проблемою, що перешкоджає зростанню прибутковості, більшості аграрних товаровиробників є недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення, відсутність інформації про ринкову кон'юнктуру, реальні ціни на окремі види продукції, що призводить до зменшення обсягів виробництва і реалізації продукції, і в наслідок цього, втрати позицій на ринку. Існуючі канали реалізації продукції не відбивають інтереси безпосередніх товаровиробників сільськогосподарської продукції, що призводить до зниження їх доходів і погіршення фінансового стану.

З метою підвищення рівня ефективності виробництва сільськогосподарські підприємства повинні використовувати, насамперед, внутрішні можливості щодо забезпечення раціонального використання наявного виробничо-ресурсного потенціалу та проведення маркетингової діяльності. Домінантним напрямком має стати розробка оптимальної програми виробництва основних видів продукції відповідно до вимог ринку і потреб споживачів з урахуванням внутрішніх можливостей використання наявного ресурсного потенціалу, що дозволить оптимізувати отримання прибутків на одиницю залучених у виробництво земель та інших ресурсів. При цьому вибір оптимальної виробничої програми повинен оцінюватися з урахуванням переваг ведення високоефективних галузей, їх вдалого сполучення, адекватності до регіональних природно-кліматичних умов господарювання, що дозволить врахувати вплив агробіокліматичного та агротехнологічного потенціалу на якість виробленої продукції, забезпечить конкурентні переваги підприємств за рахунок зниження собівартості продукції, що у свою чергу дозволить вигравати цінову конкуренцію на ринку.

Досягнення високого рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств забезпечить розвиток економіки інших галузей країни, що сприятиме загальному підвищенню економічного розвитку всього агропродовольчого комплексу країни. Головне при цьому — зробити вибір організаційно-правових форм господарювання, які б давали можливість ефективно використовувати ресурсний потенціал підприємства на основі

інтенсифікації, науково-технічного прогресу й інновацій, упровадження передового досвіду практичної діяльності кращих аграрних підприємств.

Таким чином, з метою забезпечення стабільного розвитку сільськогосподарських підприємств та посилення їх позицій на аграрному ринку основними пріоритетами має стати реалізація внутрішніх чинників забезпечення їх конкурентоспроможності, а саме:

- розробка оптимальної програми виробництва основних видів продукції відповідно до вимог ринку і потреб споживачів з урахуванням внутрішніх можливостей використання наявного ресурсного потенціалу, що дозволить оптимізувати отримання прибутків на одиницю залучених у виробництво земель та інших ресурсів;

- поглиблення інтеграційних процесів і кооперування діяльності, що забезпечить високий рівень вирішення проблем маркетингової діяльності та матеріально-технічного й технологічного забезпечення виробництва;

- розробка власної стратегії розвитку з урахуванням досвіду конкретного підприємства та особливостей його діяльності, реалізація якої забезпечить формування стійкої конкурентної позиції на ринку.

Список використаних джерел

1. Портер М. Конкурентное преимущество: создание и обеспечение более высокого уровня деятельности. – Нью-Йорк: Фрн-Пресс, 1995. – 757с.

2. Шевельова С.О. Конкурентоспроможність молочного підкомплексу: [монографія] /С.О. Шевельова. – Тернопіль: Збруч, 2001. – 408 с.

3. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: монографія / М.Й. Малік, О.А. Нужна. – К.: Інститут аграрної економіки, 2007. – 270 с.

4. Сільське господарство України, 2012. Статистичний збірник /[за ред. Н.С. Власенко] . – Київ. – Державна служба статистики України. – 2013. – 402 с.

5. Сільське господарство Одеської області. Статистичний збірник /[за ред. Т.В. Копилової] . – Одеса. – Головне управління статистики в Одеській області. – 2013. – 312 с.